YURAK POROKLARI ASORATLARINI DAVOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUV VA HAMSHIRALIK PARVARISHI

Xiva Abu Ali Ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchilari
Madirimova Muhayyo Ikrom qizi,
Majidova Zamira Erkinovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yurakning orttirilgan va tug'ma poroklarining patofiziologik ahamiyati, ularning asoratlanish mexanizmlari va diagnostikasi yoritilgan. Maqolada klapanlar nuqsonlarini davolashda qo'llaniladigan eng so'nggi innovatsion usullar (TAVI, klapanlarni plastikasi) va hamshiralik parvarishining bemor hayotini saqlab qolishdagi o'rni tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Yurak poroklari, klapan stenozlari, yetishmovchilik, TAVI, infeksion endokardit, hamshiralik jarayoni, reabilitatsiya.*

KIRISH

Yurak poroklari — yurak klapan apparati, to'siqlari yoki yirik tomirlarning tuzilishi buzilishi natijasida kelib chiqadigan kasalliklardir. Bu nuqsonlar intrakardial (yurak ichi) gemodinamikaning buzilishiga, yurak bo'shliqlarining haddan tashqari zo'riqishiga va oxir-oqibat og'ir yurak yetishmovchiligiga olib keladi. Zamonaviy tibbiyotda poroklarni erta aniqlash va jarrohlik yo'li bilan tuzatish nogironlikning oldini olishdagi asosiy omil hisoblanadi.

YURAK POROKLARI TARIFI VA SABABLARI

Yurak poroklari yurak klapanlarining torayishi (stenoz) yoki klapanlarning to‘liq yopilmasligi (yetishmovchilik) ko‘rinishida namoyon bo‘ladi. Shuningdek, ular tug‘ma (embrional rivojlanish nuqsonlari) va orttirilgan (hayot davomida orttirilgan) turlarga bo‘linadi.

Kelib chiqish sabablari:

Revmatizm: Orttirilgan poroklarning 70-80% qismiga sabab bo‘ladi.

Ateroskleroz: Keksaygan sari klapanlarning kalsinozga uchrashi.

Infeksion endokardit: Bakteriyalar ta’sirida klapan tabaqalarining yemirilishi.

Travmalar va biriktiruvchi to‘qima kasalliklari: (masalan, Marfan sindromi).

Genetik omillar: Tug‘ma yurak nuqsonlari (TYN).

KLINIK BELGILAR VA DARAJALARI

Klinik manzarasi:

Hansirash: Avval jismoniy zo‘riqishda, keyinchalik tinch holatda.

Sianoz (ko‘karish): Lablar va barmoq uchlarining ko‘karishi (ayniqsa mitral poroklarda — facies mitralis).

Yurak sohasidagi og‘riq va urish hissi.

Shishlar va o‘ng qorincha yetishmovchiligi belgilari.

Kompensatsiya darajalari:

Kompensatsiya bosqichi: Nuqson bor, lekin yurak o‘z zaxiralari hisobiga qon aylanishini normada ushlab turadi.

Subkompensatsiya: Zo‘riqishda simptomlar paydo bo‘ladi.

Dekompensatsiya: Tinch holatda ham og‘ir gemodinamik buzilishlar kuzatiladi.

YURAK POROKLARINING OG‘IR ASORATLARI

Poroklar o‘z vaqtida korreksiya qilinmasa, quyidagi o‘lim xavfi yuqori bo‘lgan asoratlarni keltirib chiqaradi:

Surunkali yurak yetishmovchiligi (SYE): Klapan nuqsoni tufayli miokardning charchashi.

Infeksion endokardit: Zararlangan klapanga infeksiya oson o‘rnashishi.

Tromboembolik asoratlar: Bo‘lmachalar kengayishi natijasida tromblar hosil bo‘lishi (ayniqsa mitral stenozda).

Yurak ritmining buzilishlari: Xilpillovchi aritmiya eng ko‘p kuzatiladigan asoratdir.

O‘pka gipertenziyasi: Kichik qon aylanish doirasida bosimning keskin ortishi.

DIAGNOSTIKA VA TEKSHIRUV USULLARI

Auskultatsiya: Yurakdagi shovqinlarni eshitish (diagnostikaning "birinchi qadami").

Exokardiografiya (Doppler bilan): Porokni tasdiqlash uchun "oltin standart". Klapan teshigi yuzasi va bosim gradienti o‘lchanadi.

Yurak kateterizatsiyasi: Jarrohlikdan oldin bosimni aniq o‘lchash usuli.

Rentgenografiya: Yurak soyasining kengayishi va o‘pkadagi dimlanishni ko‘rish.

DAVOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUV

Zamonaviy kardiologiya invazivlikni kamaytirishga (kam jarohat yetkazishga) intilmoqda:

Operativ davolash (Asosiy usul):

TAVI (Transcatheter Aortic Valve Implantation): Ko‘krak qafasini ochmasdan, son arteriyasi orqali aorta klapanini almashtirish.

Valvuloplastika: Toraygan klapan teshigini ballon yordamida kengaytirish.

Protezlash: Zararlangan klapanni mexanik yoki biologik protezga almashtirish.

Konservativ terapiya:

Operatsiyagacha yoki operatsiyadan keyin yurakni qo‘llab-quvvatlash uchun:

Antikoagulyantlar (Varfarin, NOAK): Tromblarning oldini olish uchun.

Diuretiklar: Shishlarni kamaytirish uchun.

Glikozidlar: Yurak qisqarish kuchini nazorat qilish uchun.

HAMSHIRALIK PARVARISHI VA REABILITATSIYA

Hamshira porokli bemorlarni parvarish qilishda quyidagi strategiyaga amal qiladi:

Operatsiyadan oldingi parvarish:

Bemorning psixologik holatini barqarorlashtirish.

Infeksiya o‘choqlarini (tish, tomoq) sanatsiya qilishda ko‘maklashish.

Hayotiy ko‘rsatkichlarni (AB, puls, nafas soni) qat’iy nazorat qilish.

Operatsiyadan keyingi monitoring:

Qon ketishini nazorat qilish: Operatsiya sohasini kuzatish.

Tromboemboliya profilaktikasi: Oyoqlarni elastik bint bilan o‘rash va bemorni erta faollashtirish.

Antikoagulyant terapiya nazorati: Hamshira bemorga dori dozasi va qon tahlili (MNO) muhimligini tushuntiradi.

Hamshiralik maslahatlari:

Jismoniy yuklama: Bemorga ruxsat etilgan zo‘riqish darajasini tushuntirish.

Parhez: "K-vitaminiga boy mahsulotlar" (ismaloq, karam) va Varfarin o‘rtasidagi bog‘liqlikni tushuntirish (agar protez bo‘lsa).

XULOSA

Yurak poroklari — bu doimiy tibbiy nazoratni talab qiladigan jiddiy holat. Zamonaviy texnologiyalar (TAVI kabi) hatto keksa yoshdagi bemorlarga ham ikkinchi hayot baxsh etmoqda. Hamshiralik parvarishi esa ushbu murakkab davolash jarayonida asoratlarni kamaytirish va bemorni hayotga qaytarishda eng muhim bo‘g‘in bo‘lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR

1.Valvular Heart Disease: A Companion to Braunwald's Heart Disease, 2021.
2.Gadayev A.G. Ichki kasalliklar, Toshkent, 2019.
3.ESC/EACTS Guidelines for the management of valvular heart disease, 2021.
4.Nuritdinov M.N. Hamshiralik ishi asoslari, 202